

RAZMATRANJE O MUZICI SA OKULTNOG STANOVIŠTA

Rudolf Steiner

Leipzig, 10. novembar 1906. (GA 283)

O muzici se može govoriti u različitim pravcima, time mi stupamo u široku oblast. Danas hoću da se ograničim na to, da kažem, koju ulogu igra muzika u ljudskom razvoju sa duhovnog stanovišta, koje mesto ona zauzima u svetu i gde ona ima svoje poreklo.

Postoje najrazličitiji pogledi o muzici, a poneki imaju sasvim određeni značaj. Tako npr. *Schopenhauer* vidi u umetnostima nešto, zahvaljujući čemu čovek biva vođen od prolaznog do večnog. Prema njegovom shvatanju u umetnostima se ostvaruju praslike, ali muzika govori čoveku nešto sasvim posebno. *Schopenhauer* je video u svetu dvostrukost: predstavu i volju. Volju je on označio kao «stvar po sebi», a predstavu kao ogledanje volje. Čovek ne može da opaža volju, već samo sliku iza toga. Ali slike nisu iste vrednosti. Neke kažu mnogo, neke malo. On ih je označio kao ideje, a iz njih umetnik stvara. Ako posmatramo ljude, možemo da nađemo kako su grozni, lepi, odbojni, privlačni. Neki genije ne preslikava jednog čoveka. Genijalni umetnik izvadi mnoge osobine i stvara od toga sliku, ideal. Umetnik prodire do ideja i time stvara svoje slike, i one su tada posebno karakteristične. Ovo važi za sve umetnosti, ali ne i za muziku. U njoj *Schopenhauer* ne vidi ideje, nego stvar po sebi koja nam govori. Ton, oblikovani ton za njega nije predstava, već izraz stvari po sebi. Direktno govorenje je muzikalno govorenje. Za *Schopenhauera* je to tako, kao kada bi na najintimniji način Najviše govorilo njegovoj duši.

Schopenhauerov nazor je izvršio uticaj na *Richard Wagner*. Wagnerova duša je tražila na svoj način da dozna smisao svetskih zagonetki. Veliki genijalni ljudi ne traže ideje, oni traže mesto, gde mogu doista da osluškuju, da bi čuli, kako im bogovi govore. Richard Wagner se slagao sa *Goetheom*, koji je smatrao da su umetnosti nastavak prirode. U naše materijalističko vreme gleda se drugačije. Goethe vidi u i između stvari, ono što priroda teži da izrazi. Goethe je pisao iz Italije: Kako sad stojim pred umetničkim delima, u kojima živi velika umetnost, tu ja vidim, da nešto kao Bog govori iz istih. – i 1805. piše on u svojoj knjizi o *Winckelmannu*: Ako priroda sjedini sve svoje snage, red, meru i harmoniju, tek tada dobijamo osećanje za umetnost. – Nekom drugom prilikom on kaže: Stvari u prirodi kao da nisu sasvim završene, kao da bi iza bila još neka tajna. U velikoj prirodi su namere prirode dostoje divljenja. To treba umetnik da stvara.

Tako je i Richard Wagner osećao u velikom. On je htio da se probije do praslika stvari. Ta namera je trebala da <hoda> po sceni i zbog toga mu je bio potreban takođe

dručiji jezik za ove nadčulne likove. Stoga se on mašio muzike, da to dovede do izraza.

Šta se nalazi u osnovi Schopenhauerovog pogleda i šta je ostavilo utisak na Wagnera? Da bismo shvatili, šta je živelo u ovom čoveku, mi moramo da pokušamo, duboko da prodremo u suštinu sveta, jer Schopenhauer je bio samo filozof, nije bio okultista. Moramo da tražimo razumevanje za načelo velikog Hermesa Trismegistosa: Kako je gore, tako je i dole. – Takav duboki posvećeni prepoznao je svuda fiziognomični izraz duhovnih bića. Iza fiziognomije, iza gesta nalazi se duša, koja se vidi kako prosijava. Sve što je u duši, nalazi se u telu. Hermes je video u duši to <gore>, u telu to <dole>. Priroda je samo fiziognomija duha. On je video u muzici umetnički oblikovan ton.

Plastična umetnost (vajarstvo) se prosuđuje prema sličnosti sa uzorom, slikarstvo isto tako. Junaci, koji hodaju po bini, imaju svoje uzore. O muzici se to ne može reći. Žuborenje vodopada, cvrkutanje ptica ne može se verno reprodukovati.

Schelling i *Schlegel*, takođe drugi, imali su gledište: arhitektura, građevinska umetnost su ukocena muzika. Ako bi tvorevine mogle da budu urađene tekući (u proticanju), one bi delovale kao muzika. One ne bi imale sličnosti sa uzorom. Sva umetnost prevazilazi nešto. Ali postoji razlika: Muzika govori čoveku na mnogo elementarniji i neposredniji način. Ona dohvata čoveka i vuče ga sa sobom dalje, hteo on to ili ne. Kod drugih umetnosti pažnja se može odvratiti, a kod muzike to nije tako lako.

Šta su pak uzori muzike u duhovnom svetu? Ovde se ponovo moramo pozabaviti ljudskim razvojem, u okultnom smislu. Kako se to dešava, nagovestio sam već ranije, ali danas to ne mogu da izvedem. Tako mi odmah pitamo: Šta su tekovine onog, ko se podigne u više svetove? On ulazi u duhovni svet. Ako on počne da gleda astralni svet i nalazi se pred nekom biljkom, vidi je tako, bez da se sa njom bavi u pojedinačnom; ako mu je jasno, da njegovi fizički organi više ne učestvuju, tada on vidi, kako se formira plamen, koji se oslobađa i podiže preko biljke. Tako čovek može da vidi u astralnom svetu, kako se od stvari izdvaja neko svojstvo. Napredan, pažljiv učenik primećuje u spavanju, da se on budu u nekom sasvim neobičnom svetu snova. Boje struje ispremetano, i čovek se izdiže iz tog obojenog mora.

Pod vođstvom učitelja on vidi obrazovanje formi, koje ne potiču iz ovog sveta. Kasnije on opaža ove tvorevine boja u stvarnosti pored drugih stvari. Za takve ljude je deo noći postao nešto sasvim drugo. To je neko međustanje između budnosti i sna. Jedan san, iz kog se objavljuju više istine. To je astralni svet.

E pa postoji još i više. Pojavljuje se unutar ovih tvorevina boja nešto naročito. Iz ovih tvorevina boja govori ton (zvuk), opaža se neko zvučanje. U tom momentu čovek je stupio u Devahan, on se zapravo nalazi u duhovnom svetu. To je realna pozadina od oba viša sveta, u koja ljudi ulaze. Ako je on u astralnom svetu, on ne čuje šumove tog sveta. Tu je velika tišina, sve tu govori kroz boje i svetlost. I zatim zazuviči tiko i onda glasnije i sve glasnije zvučni svet iz ovog obojenog sveta. Ako je čovek тамо, tada on doživljava duha sveta. Tu se on uči da razume, šta veliki duhovi misle, ako kao Pitagora govore o muzici sfera. Ljudi su hteli simbolično da tumače muziku sfera kružećeg

Sunca, ali ona se ne može tako tumačiti. To Sunce koje zvuči kroz svemir je neka zvučna stvarnost.

Jedna okultna slika je ova: Videti Sunce u ponoć. U trenutku, kada Chela ili učenik postane vidovit, on gleda kroz Zemlju, on vidi Sunce. Ali još je veće, ako on čuje Sunce da zvuči. Goetheove reči u prologu «Fausta» nisu nikakve fraze: «U kolu bratskih sfera bruji Sunce i peva drevni poj». Trube, koje pominje Jovan u Otkrivenju, okultista poznaje kao stvarnost.

U teozofskim spisima se pojavljuju zablude. *Leadbeater* npr. opisuje astralnu ravan (boravište) iz tačnog posmatranja, ali njegovo opisivanje devahanske ravni je njegov izum (izmišljotina). Svakako on opisuje devahansku ravan kao finiju od astralne ravni, ali sem toga ono što daje nije ispravno.

Iza našeg čulnog i astralnog sveta mi imamo neki svet zvuka, devahanski svet. Svi organi čulnog sveta su stvoreni iz duhovnog sveta. Nikada ne bi bilo srca, slezine, ako mi ne bismo imali etersko telo. Zamislite posudu sa vodom: Vi u njoj pokrenete vrtlog, i ako bi mogli da ga čvrsto uhvatite, dobili biste tvorevinu (sliku) toga. Jetra i mozak su nastali iz astralnog organizma. Ovde ponovo nalazite Gore i Dole. Stvari koje su prividno udaljene, sasvim neobično su povezane. Jedan primer: Srce je nevoljni mišić, i mi fizički verujemo, da je srce to što pokreće. Drugi mišići, npr. oni na šaci, podležu volji. Okultista nikad nije tvrdio, da je srce pokretački motor krvi. On vidi u kretanju krvi uzrok kretanja srca. On gleda na srce kao na organ, koji će tek u budućnosti doživeti svoje savršenstvo. U budućnosti će se kretanje krvi nalaziti u čovekovoj samovolji. Zbog toga srčani mišić tako izgleda, i građa srca odgovara građi voljnog mišića. Tek kasnije će čovek svojevoljno pokretati svoje srce kao što danas pokreće mišić svoje šake. Srce se nalazi na naročitom putu razvoja, to je već *Hegel* jednom nagovestio.

Sve ovo povezano je sa čovekovim razvojem. Pretpostavite tri osnovna dela i Ja. Najpre čovek nesvesno radi u svom astralnom-, eterskom- i fizičkom telu i učlanjuje im nešto od Manas, Budi i Atma. Ali postoji osim toga i nešto svesno. Etersko telo se sastoji iz dva dela, iz jednog, koje je donelo sa sobom, i drugog, koje je ugradilo Ja, kada je čovek bio još na stupnju životinje, na stupnju ribe. Srce je oblikovano kroz preoblikovanje eterskog tela. Sve na ovom svetu je kao pečatni otisak duha. Tako je to i sa svakim pojavljivanjem kulture. Sve to, što čovek duhovno ima oko sebe, on ne može da opaža, ali nešto od ovog pečatnog otiska astralnog sveta doživljava umetnik. Navešću vam jedan primer, kako neka spiritualna istina može da se prečara na platnu. Dve slike *Leonardo da Vinci* nalaze se u Louvreu u Parizu. One prikazuju Jovana Krstitelja i Dionisa-Bahusa. Kod obe slike se čini da je poslužio isti model. Bahusovo telo ima neku čudnu crveno-plavkastu boju, dok tome nasuprot Jovanovo telo ima žuto-zlatnu boju. Slikar je to tako video. Čini se kao da je Dionis usisao svetlost i vraća je natrag sa svojom sopstvenom obojeničću. Svetlost takođe dolazi na Jovana, ali ona biva odbijena od njegovog tela, on je nevino враћа, ona se ne meša sa telom, već ostaje u njegovoj eterskoj čistoti. To je slikar samo naslutio.

Slikar slika astralne boje. Kod muzičara pak, tu zvuči devahanski svet unutra u naše zemaljsko. Muzika je izraz zvuka (tona) u Devahanu. U harmonijama sfera korača doista jedan devahanski duh. Samo tamo nije nikakav čulno zvučeći ton, tamo je praslika. U eterskom telu čoveka je odraz (slika) devahanskog zvuka. Ovo etersko telo,

koje je čovek tako u sebi sâm obrazovao, je protkano sa treperenjima devahanskog sveta.

Zamislite, da je ovo preoblikovano etersko telo čoveka umetnuto u niže telo. I ovo novo etersko telo treperi i treperi, nastaje osećanje pečata višeg iznad nižeg eterskog tela. Ako nastane osećanje pečata višeg eterskog tela iznad nižeg, zazvući dur-tonski rod. Ako više etersko telo ne može da postane gospodar nad nepročišćenim (neoplemenjenim), izaziva se osećanje, kao da od spolja zazvući mol-tonski rod. Čovek kroz dur-tonski rod biva svestan svojeg vladanja nad osećanjima. Oseti li, kako viša treperenja ne mogu da prodru, tako oseća mol-tonski rod. Ako ovaj muzički element hoće da se uvrsti u kosmički svet, tu je trenutak, kada se pokreće Budi-element, i tek tada čovek može umetničke tonove da oblikuje u harmonije. Začetak novog razvoja nalazi se u muzici. To za druge umetnosti nije sasvim dostižno. U muzici se nalazi nešto proročko za budući razvoj. Novo etersko telo dolazi u treperenje kroz muziku, i sad počinje da treperi takođe spoljašnje etersko telo.

Kod *Mozarta*, naročito pak u *Rossinijevim* delima nastavljaju se takođe treperenja u starom eterskom telu, ali u sasvim maloj meri. No ako biste mogli da posmatrate slušaoce «*Lohengrina*», tako biste videli, kako je delovanje još potpuno drugačije. Wagnerova muzika pobuđuje Budi-telo toliko jako, da tu postoji direktni uticaj na etersko telo. Tako se kroz Wagnerovu muziku postiže promena temperamenta i sklonosti u eterskom telu, i time Vi možete da naslutite, šta je Wagner naslućivao, i šta je takođe došlo do izraza u njegovim spisima o muzici. Okultista kaže: Ako čovek prođe određeni razvoj i čuje muziku sfera, tako on čuje nebesku muziku. Ali svakodnevni čovek ne može da se probije dotle. Tako čovek ima zadatak, da viši svet zapečati u fizički svet. U tome, što čovek proizvodi, on stvara neki otisak duhovnog sveta. To su osećali Schopenhauer i Wagner, i stoga su muzici pripisali tako važnu ulogu.

Za duhovnu nauku je došlo vreme, da pomogne ljudima da svesno dođu do stvaranja. Ja sam htio jasno da Vam pokažem, zašto muzika deluje tako elementarno: U Devahanu smo mi kod kuće, tu živi nešto Večno, i ako čoveku ovde dole nešto bude dato iz pradomovine, onda ne treba da čudi, što on biva dirnut. I zbog toga je uticaj muzike tako velik, čak i na najjednostavnijeg čoveka, koji ne sluti ništa od toga, što mu govori u tonovima muzike: Ja sam ti, i ti si od moje vrste.

Preveo Siniša Nikolić
septembar 2022.

Dodatak prevodioca

Richard Wagner, Lohengrin: https://www.youtube.com/watch?v=Dtl0xI8_MhY

